

משנה מסכת גיטין

יוצא מוויקיטקסט ב־12 באוקטובר 2024

מסכת גיטין: גירושין ותיקון העולם

[מבוא לסדר נשים](#)

[דף מפתח לביאור משנה](#)

מבוא למסכת גיטין

הגט והאפשרות לגרש אשה אינם חדשים במסורת היהודית, ומופיעים כבר בספר דברים. אבל המסכת מציגה אותם באור חדש.

בתחילת המאה הראשונה לספירה התקבלה גם במשפט הרומי האפשרות לגרש אשה ולשנות את מבנה המשפחה. השינוי הזה ביחס למנהג הרומי הקדום נועד כדי להגדיל את הפיריון ברומא, שסבלה מבעיות דמוגרפיות.

שינוי זה נראה כאחד הגורמים שהניעו גם את חז"ל להתבונן על מוסד הגירושין לא רק כפתרון בעיה משפחתית מקומית, אלא גם כדרך לפתור בעיות דמוגרפיות לאומיות. הממד החדש של "תיקון העולם" שהוצמד לגירושין הוא הבריח התיכון של מסכת גיטין.

במרכז המסכת נמצאים פרקים ד-ה, העוסקים בתקנות חז"ל "מפני תיקון העולם", ובתקנות דומות להן. תקנות אלו עצמן מתחלקות לשתי תת קבוצות שונות: חלקן מתבטאות בכפייה על

הבהרה:

דף זה הוא במרחב הביאור של ויקיטקסט, ומכיל גם פרשנות וביאורים של משתמשים בני ימינו, שאינם מייצגים בהכרח את הפרשנות המסורתית.

הפרט את ערכי הכלל, כלומר בהעדפת אינטרס כללי לאומי על פני אינטרס פרטי. חלקן האחר הן תיקונים ושינויים שעשו חז"ל בהלכה הקדומה מסיבות מוסריות. בפרק ד מוזכרות כמה תקנות חז"ל בקשר לדיני הגירושין, ולצידן גם תקנות נוספות הקשורות אליהן: תקנות בעניין עבדים, תקנת הפרוזבול ותקנת השבויים. המסר העולה מהקשר בין נושאים אלו יידון להלן. פרק ה מרחיב את מערכת הדוגמאות לנושאים הלכתיים נוספים, בהם דיני נזיקין שונים, דיני מסחר, וגם דיני הסיקריקון, שהם ביטויים של הלחץ הפוליטי - מדיני שנוצר בא"י בזמנם של חז"ל.

סביב שני פרקים אלו מאורגנת המסכת, כדלהלן:

הגירושין הם תהליך המגובה בשטר כתוב. יש במקרה שלפנינו חשיבות רבה לשטר, לכתיבתו ולאמון בו. עם זאת, הגט עצמו אינו אלא גיבוי וזכרון לתהליך חי שהתרחש במציאות.

בעיה מיוחדת נוצרת במקרים שבהם הגט נמסר על ידי שליחים. מקרים כאלו נפוצים בדיני הגירושין, שבאים במקרים רבים עקב נתק בין הבעל לאשתו. במקרים רבים מתקשה הבעל למסור לאשתו את גיטה במו ידיו, ומעדיף לשלוח שליח - או להניח את הגט במקום מסויים ליד אשתו. יש במעשים כאלו משום תקווה שהטקסט הכתוב יגרש את האשה כביכול מעצמו, במקום שהבעל יעשה זאת. לכן המסכת מרבה לעסוק במקרים כאלו ולחייב את הבעל במעשה כלשהו שיביע את אחריותו לגירושין.

מעמד האשה הוא נושא ברור במסכת. המשנה דנה במקביל בכמה מקומות (פרק א חטיבה II, פרק ד חטיבות II-III, ובפרקים ח-ט) בדיני העבדים ובדיני הנשים, ורומזת על הדמיון ביניהם - לעיתים מתוך ביקורת. כמו כן מופיעות גם הקבלות בין האשה לבעל, שהרי

שניהם יכולים למנות שליחים, לכתוב את הגט ולעיתים אף לכפות אותו על בן זוגם.

בית שמאי ובית הלל נחלקו בזכות הכפייה של הגט על האשה. בית שמאי סברו שכפייה כזאת אפשרית רק מסיבות הקשורות בדיני עריות. לכן הם רואים את הגירושין כחרפה, בעיקר לאישה. עצם כתיבת הגט כבר מטילה עליה חשד ולכן אסרו אותה לכהן. לעומתם בית הלל הסתפקו בריב כלשהו בין הבעל לאשתו, ולכן יכלו להציג את הגירושין כתהליך חיובי של תיקון העולם. ר' עקיבא הלך צעד נוסף, והתיר לגרש אשה גם מסיבות סובייקטיביות לחלוטין, כנראה מפני שלדעתו אין מקום לנישואין ללא יחסי אמון בין בני הזוג. כתוצאה ממחלוקת זו, מחמירים בית שמאי את משמעות הגירושין, ורואים בהם אקט סופי ומוחלט, בעוד בית הלל מאפשרים לבעל לחזור בו. הזכות הזו של הבעל לבטל את הגירושין מעלה בעיות רבות במסכת, ונדונה כמה פעמים.

פרק א משמש כמבוא לדיני הגירושין, ומציג את משמעותם הקהילתית ואת ההשוואה בין גירושי אשה לשחרור העבדים. פרק ב מדגיש את הדומיננטיות של שלב חתימת הגט על פני כתיבתו ומסירתו, אבל אינו מבטל גם את אלו. פרק ג חוזר ומטפל בכתיבת הגט מחד ובמסירתו מאידך, ומדלג על שלב החתימה. בכך הוא משלים את פרק ב.

פרקים ד-ה, שנדונו לעיל, עוסקים ב"תיקון העולם" ובקשר שלו לענייני הגירושין, תוך הצבעה על המקום החשוב של תקנות חכמים במערכת דינים זו.

פרק ו חוזר לענייני השליחים להבאת ולקבלת הגט, שהוזכרו בפרקים א-ג, מציג את ההבחנה בין שליחים אלו, ועוסק במינוי השליחים - במיוחד כאשר הבעל נמצא בסכנה. פרק ז עוסק בגיטין שניתנים על תנאי, וניכר בו מאמץ להקטין את אי הוודאות הנגרמת מתנאים כאלו. הוא חוזר בכמה רמזים לנושאים שבפרק א: המשמעות המקומית של הגט והחובה לתת אותו בחיי הבעל. פרק ח חוזר לנושאים שנדונו בפרק ג - כתיבת הגט ומסירתו - ומציג את האחריות המוטלת על הבעל ועל הסופר בכתיבת ובמסירת הגט בדרך הנכונה. תוך כדי כך הוא מציג את הסבל של האשה במקרים שהגט נכתב או ניתן בדרכים שגויות.

הפרק האחרון עוסק בנוסח הגט עצמו, בדרכי החתימה של העדים עליו ובכפיית הגט על אחד מהצדדים. בכך הוא מקביל במידה מסוימת לפרק ב, ומסכם גם את פרקים ז-ח. בסוף המסכת מובאת המחלוקת הבסיסית בענייני הגירושין, שהוזכרה לעיל, בין בית שמאי, בית הלל ור' עקיבא על הסיבות הלגיטימיות לגירושי אשה בניגוד לרצונה.

פירוט הפרקים

פרק א: "המביא גט I" - הגט ותלותו בקהילה האיזורית והלאומית

1. גט וקהילה איזורית
2. גיטי נשים ושטרות שחרור עבדים

פרק ב: "המביא גט II" - כתיבת הגט וחתימתו

1. עדי כתיבה וחתימה
2. "אין קיום הגט אלא בחותמיו"

3. שליחי הבאת הגט

פרק ג: "כל גט" - דיני הגט שאינם נוגעים לחתימתו

1. כתיבת הגט לשם האשה
2. הבאת גט לאשת כהן או לבתו
3. הבאת גט וחזקת הקיום עבור ישראל

פרק ד: "השולח" - גט כתיקון עולם

1. הגבלת ביטול הגט
2. תיקון העולם בדיני עבדים
3. תיקון העולם בדיני בני חורין

פרק ה: "הניזקין" - תיקונים פרקטיים ומוסריים בהלכה

1. תשלום מקרקעות
2. פטור משבועה
3. חיוב על נזק "הלכתי", תקנת המזבח ותקנת השבים
4. תקנת הסיקריקון ומידת קניין הגוי באדמת א"י
5. היתר מסחר לחרשים ולפעוטות, ודרכי שלום

פרק ו: "האומר התקבל גט" - מינוי שליחים לכתיבת הגט, להובלתו ולקבלתו

1. שליח לקבלת הגט
2. השליח והמקום
3. מינוי שליחי כתיבה ומסירה

פרק ז: "מי שאחוז" - גיטין על תנאי

1. גט שניתן בידי חולה
2. גט על תנאי התלוי באשה
3. גט של אדם העומד להתרחק מאשתו

פרק ח: "הזורק גט" - המשמעות ההלכתית של כתיבת הגט ושל מסירתו

1. דרכי מסירת הגט לאשה
2. המשמעות של כתיבת הגט כהלכתו

פרק ט: "המגרש את אשתו" - הגירושין והגט

1. נוסח הגט
2. חתימות העדים על הגט
3. גט בניגוד לרצונו של אחד הצדדים

About this digital edition

This e-book comes from the online library [Wikisource](https://wikisource.org)^[1]. This multilingual digital library, built by volunteers, is committed to developing a free accessible collection of publications of every kind: novels, poems, magazines, letters...

We distribute our books for free, starting from works not copyrighted or published under a free license. You are free to use our e-books for any purpose (including commercial exploitation), under the terms of the [Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 Unported](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/)^[2] license or, at your choice, those of the [GNU FDL](https://www.gnu.org/licenses/fdl.html)^[3].

Wikisource is constantly looking for new members. During the realization of this book, it's possible that we made some errors. You can report them at [this page](#)^[4].

The following users contributed to this book:

- Ahituvrs
- שולחן עורך

1. [↑ https://wikisource.org](https://wikisource.org)

2. [↑https://www.creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0](https://www.creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0)
3. [↑https://www.gnu.org/copyleft/fdl.html](https://www.gnu.org/copyleft/fdl.html)
4. [↑https://wikisource.org/wiki/Wikisource:Scriptorium](https://wikisource.org/wiki/Wikisource:Scriptorium)